



Aan de gemeenteraad

Op welke gronden deze brief?/ Waarom nu voorgelegd?

Met deze brief informeren wij u dat ons college op 5 maart 2024 heeft kennisgenomen van en ingestemd met het evaluatierapport over de 'Rotterdamse Aanpak religieuze gebouwen'. Ook heeft ons college ingestemd met het in de eindevaluatie gedane voorstel voor een vervolgaanpak die bestaat uit de inzet van 6 maatregelen in de periode van 2024 t/m 2027. Met deze maatregelen worden de activiteiten in het kader van de Aanpak religieuze gebouwen voortgezet. Daarnaast wordt er opnieuw ingezet op activiteiten die helpen de bekendheid en toegankelijkheid van religieus erfgoed te vergroten onder Rotterdammers.

Met deze brief stellen wij u voor om de in 2020 gedane toezeggingen 20bb7650 (middelen voor religieus erfgoed) en 20bb007652 (Tussenevaluatie Kerkenvisie) als afgedaan te beschouwen.

Relatie met het coalitieakkoord/collegewerkprogramma/eerder aangenomen moties en gedane toezeggingen:

- Erfgoedagenda Rotterdam.
- Convenant 'Nationale kerkenaanpak', dd. november 2018.
- Aanwijzing van Rotterdam als 1 van de 6 pilotgemeenten 'Nationale kerkenaanpak' door het Rijk, dd. december 2018.
- Aanvraag en toekenning decentralisatie-uitkering Rijk voor de ontwikkeling van een integrale kerkenvisie met belanghebbenden, dd. 11 juli 2019.
- Aanpak religieuze gebouwen Rotterdam, dd. juni 2020.
- 20bb007652 Toezegging Tussenevaluatie Kerkenvisie, dd. 10 juni 2020.
- 20bb007650 Toezegging Erfgoedverordening 2020 (middelen voor religieus erfgoed), dd. 10 juni 2020.



Toelichting:

In juni 2020 werd de 'Rotterdamse aanpak religieuze gebouwen' (kerkenvisie) vastgesteld door het toenmalige college van burgemeester en wethouders (bijlage 2). De aanpak vertrok vanuit de Erfgoedagenda van Bureau Monumenten en Cultuurhistorie (afdeling Bouw- en Woning Toezicht) en kwam tot stand na een participatieproces met eigenaren en andere belanghebbenden, als reactie op verwachte afstoot en leegstand van religieuze gebouwen die zowel landelijk als lokaal doorzet. De aanpak is aanvankelijk integraal, Stadsontwikkeling (SO)-breed vastgesteld. In een periode van 3 jaar, volgend op de vaststelling, zijn 5 maatregelen in- en uitgevoerd: (1) een loods en aanspreekpunt binnen de gemeente, (2) informatievoorziening, (3) expertise op gebied van instandhouding en restauratie, (4) een abonnement op de Monumentenwacht, en (5) een pilot verduurzaming en transformatie.

Bij de vaststelling in 2020 is toegezegd aan de raad dat de aanpak tussentijds en na afloop geëvalueerd en - zo nodig - herijkt zou worden (20bb007652). Ook is op verzoek van de raad toegezegd om inzicht te geven in de middelen die nodig zijn om religieus erfgoed te behouden (20bb007650). Op basis van interne en externe gesprekken en bijeenkomsten (waaronder een stadsdebat en ROA atelier), een enquête onder eigenaren, en monitoring door de loods, is deze evaluatie nu afgerond, met aanbevelingen en bijhorende middelen voor het vervolg (bijlage 1).

Adviezen en consequenties

Uit de evaluatie blijkt dat de aanpak op verschillende manieren en op goede wijze bijdraagt aan de toekomstbestendigheid van religieuze gebouwen. De gemeente heeft de afgelopen jaren gebouwd aan een sterk netwerk in de stad en integrale samenwerking binnen de ambtelijke organisatie. Voorgesteld wordt om door te gaan met een vervolgaanpak waarmee eerdere maatregelen worden herijkt en voortgezet. Op die manier kan de continuïteit worden behouden en kan er strategisch op bestaande en verwachte problematiek worden ingespeeld. Hierdoor kunnen ook kansen worden benut, op meerdere beleidsterreinen. Zo is de verwachting dat de aanpak op de lange termijn bijdraagt aan zowel het behoud van (religieus) erfgoed en ruimtelijke kwaliteit, als de huisvesting van diverse maatschappelijke voorzieningen en functies in de wijken.

Behouden | Beleven | Benutten | Betrekken | Borgen

De vervolgaanpak omhelst de inzet van 6 maatregelen in de periode 2024 t/m 2027 op basis van de principes van behouden, beleven, benutten, betrekken en borgen. Voor de 6e maatregel gaat het specifiek om een bredere belegging en beter borgen van integrale samenwerking in de ambtelijke organisatie, mét de stad.

1. Vervolg Heilige Huisjes Rotterdam

Stadsprogramma Heilige Huisjes Rotterdam is een initiatief vanuit Bureau Monumenten in samenwerking met MO Cultuur, diverse maatschappelijke partners en gebedshuizen, en inmiddels ook MO Inclusief Samenleven. Het is zowel een gebedshuizenfestival als een netwerk waarin partijen samenwerken aan een duurzaam toekomstperspectief voor religieuze gebouwen. Na twee edities in 2022 en 2023 is gebleken dat het werkt: nieuwe samenwerkingen zijn ontstaan, nieuw publiek maakte via openstellingen, culturele en maatschappelijke activiteiten, kennis met het religieus erfgoed. De bekendheid groeit - zowel in als buiten Rotterdam. Hoewel het programma meer op eigen benen zal staan dankzij inzet van externen en fondsenwerving, is een actieve en blijvende betrokkenheid van de gemeente essentieel. Dit door deelname aan het netwerk en een financiële bijdrage aan de programmering.



2. Voorlichtings- en adviesprogramma duurzaamheid
(samenwerking met SO-Duurzaam)

Verduurzaming is topprioriteit voor eigenaren van religieuze gebouwen. Hierop inzetten helpt zowel bij het verlagen van de energielasten, als bij het behoud van de gebouwen en het behalen van de klimaatdoelstellingen. Religieuze gebouwen worden veelal beheerd door vrijwilligersorganisaties, en zijn daarbij lastig om te verduurzamen, zeker in het geval van monumenten. Daarom wordt verder ingezet op voorlichting en kennisdeling, zowel door bijeenkomsten als maatwerkadviezen. Hierbij wordt samenwerking gezocht met verschillende partners, en gekeken hoe bestaande mogelijkheden en kennis breder gedeeld kunnen worden. Waar mogelijk kan ook de relatie worden gelegd met ander monumentaal vastgoed.

3. Bijdrage aan transformatiekaders voor religieuze monumenten

Voor het behoud van sommige monumentale religieuze gebouwen zal het noodzakelijk zijn om ze deels of volledig te transformeren. Zeker bij een monumentenstatus vraagt dat maatwerk, en is het niet eenvoudig om een passende functie of gebruiker te vinden en dit financieel rond te krijgen. Een leegstand van meer dan 10 jaar is geen uitzondering. Om dit te voorkomen of tegen te gaan, draagt Bureau Monumenten bij aan transformatiekaders voor een selectie gebouwen (eventueel op basis van cofinanciering). Hiermee wordt eerder inzicht gegeven in de monumentale waarden en de ruimte voor transformatie.

4. Kennisvergroting religieus erfgoed

Om goed overwogen keuzes te maken is meer kennis van een deel van de gebouwen nodig, bijvoorbeeld over hun historische en maatschappelijke waarde. Dit gaat zowel om de buitenkant als de binnenkant (interieur) en immateriële waarden. Voor sommige gebouwen geldt dat bepaalde waarden nog niet goed in beeld zijn, en aanvullend onderzoek nodig is. Hierbij kan ook worden onderzocht of het wenselijk is dat bepaalde religieuze gebouwen die nu niet beschermd zijn, een monumentenstatus toegekend krijgen. Hierbij wordt extra gelet op representativiteit binnen het monumentenbestand, en draagvlak onder eigenaren en andere belanghebbenden.

5. Voortzetting abonnement Monumentenwacht Zuid-Holland

Als tegemoetkoming vergoedt de gemeente opnieuw inspecties voor eigenaren van gebedshuizen die als gemeentelijk monument zijn aangewezen. In het geval van nieuwe aanwijzingen vallen toekomstige monumenten hier ook onder.

6. Versterken positie gebedshuizenloods en integrale samenwerking

Waar de eerste 5 maatregelen vooral gaan over de dienstverlening richting (monumenten)eigenaren en het werken aan draagvlak en kennis, gaat de 6e maatregel vooral over het versterken en vergroten van ruimte voor maatschappelijke voorzieningen. Dit dient het behoud van religieus erfgoed, en de gemeente kan zo ook strategisch en proactief handelen. De schaarste van maatschappelijke ruimte vraagt om creatieve oplossingen.

De functie van loods en aanspreekpunt werd gewaardeerd en nodig geacht door zowel de externe als interne betrokkenen. Deze loodsfunctie was afgelopen jaren belegd binnen Bureau Monumenten, maar de vraagstukken die daar terecht kwamen gingen veel verder dan het monumentenbeleid en -regelgeving en raken aan het hart van de stedelijke en maatschappelijke ontwikkeling. Het is de bedoeling om de loodsfunctie door te zetten, maar wel breder te beleggen. In de kern gaat het erom dat religieuze gebouwen, integraal bij gebiedsontwikkelingen betrokken worden, waar zij nu veelal een blinde vlek blijken te zijn.



Ook de (tientallen) huisvestingsvraagstukken van levensbeschouwelijke organisaties die nu nog door de gemeente zweven, kunnen op deze manier beter opgepakt worden. Het is logisch om vanuit deze loodsfunctie ook af te stemmen met andere relevante ontwikkelingen, zoals:

- *Het onderzoeken van de mogelijkheden voor een onlinedatabase maatschappelijk vastgoed*

Uit de evaluatie is gebleken dat het belangrijk is om de beschikbare gebedsruimte en de ruimte vraag online zichtbaar te maken, zoals bijvoorbeeld het Makelpunt Utrecht. Dit sluit aan op een aanbeveling uit de evaluatie van de pilot Wijkplanner Maatschappelijk Vastgoed, die parallel loopt.

- *Sturing op maatschappelijke functies via het Omgevingsplan*

Met de hulp van de loods is het ook mogelijk om in te zetten op sturing op maatschappelijke functies bij herbestemming of multifunctioneel gebruik van religieus erfgoed. Omdat er al een schaarste is van (betaalbare) ruimte voor maatschappelijke functies, is het immers logisch om de maatschappelijke bestemming zoveel mogelijk te handhaven voor deze gebouwen.

In deze eindevaluatie wordt geadviseerd om de functie van gebedshuizenloods in te bouwen in de functie van de wijkplanners (MO). MO zal deze aanbeveling voor het aanstellen van een gebedshuizenloods opnemen in de aankomende evaluatie van de pilot 'Wijkplanner'.



Financiële en juridische consequenties/aspecten:

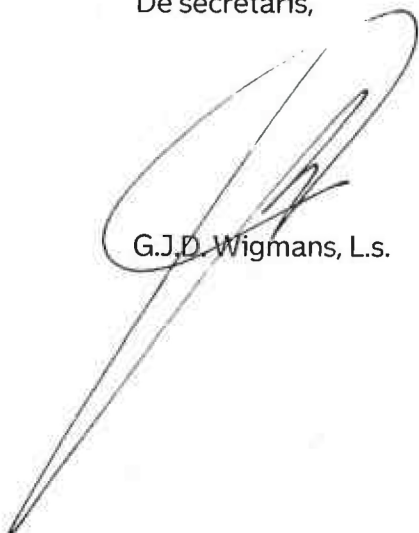
Aan deze post zijn geen financiële en juridische consequenties verbonden. De voorgestelde vervolgaanpak betreft de inzet van 6 maatregelen in de periode 2024 t/m 2027.



Voor uitvoer van de maatregelen is ruimte binnen het bestaande budget van Bureau Monumenten en Cultuurhistorie.

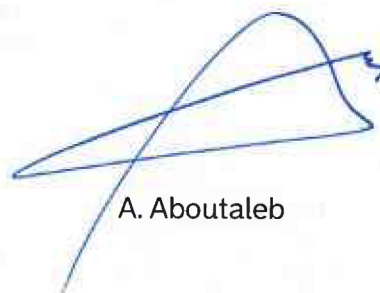
Burgemeester en wethouders van Rotterdam,

De secretaris,



G.J.D. Wigmans, L.s.

De burgemeester,



A. Aboutaleb